

YANGI O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA MEHNAT SAMARADORLIGI KO'RSATKICHLARINI ANIQLASH TAMOYILLARI.

Kodirov Baxodirjon Shuxratovich

Mirzo Ulug'bek nomidagi Milliy universitet magistranti

Annotatsiya. Ushbu maqolada yangi O'zbekistonning iqtisodiy rivojlanishi sharoitida mehnat samaradorligi tushunchasi ko'rib chiqilgan. U turli sohalarda mehnatdan foydalanish samaradorligini baholash uchun turli ko'rsatkichlarni tahlil qiladi. Tadqiqot takomillashtirish yo'nalishlarini aniqlash va barqaror iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlash uchun mehnat samaradorligini oshirish bo'yicha tavsiyalar berishga qaratilgan.

Kalit so'zlar. Mehnat samaradorligi, yangi O'zbekiston, iqtisodiy rivojlanish, samaradorlik, ishchi kuchi, ko'rsatkichlar, siyosatning oqibatlarini.

Yangi O'zbekiston o'z tarmoqlarini modernizatsiya qilish va jahon miqyosida raqobatbardoshligini oshirishga intilib, iqtisodiy o'zgarishlar yo'liga o'tdi. Bu ishning asosiy omili uning ishchi kuchidan samarali foydalanishdir. Ushbu maqola yangi O'zbekiston iqtisodiyotida mehnat samaradorligi ko'rsatkichlarini o'lchash va tahlil qilishga bag'ishlangan. Mehnat samaradorligining hozirgi holatini tushunib, siyosatchilar takomillashtirish yo'nalishlarini aniqlashlari va samaradorlik va iqtisodiy o'sishni oshirish uchun maqsadli tadbirlarni amalga oshirishlari mumkin. Yangi O'zbekistonda mehnat samaradorligini baholash uchun ushbu maqolada bir qator miqdoriy va sifat usullari qo'llaniladi. Miqdoriy tahlil mehnat unumdorligi, bandlik darajasi va ish haqi darajasi kabi makroiqtisodiy ko'rsatkichlarni tekshirishni o'z ichiga oladi. Sifatli tadqiqotlar sanoat mutaxassislari, siyosatchilar va biznes rahbarlari bilan mehnat samaradorligi bilan bog'liq muammolar va imkoniyatlar haqida tushuncha to'plash uchun intervyularni o'z ichiga oladi. Ko'pincha mehnat unumdorligi deb ataladigan mehnat samaradorligi

iqtisodiy ko'rsatkichlarning asosiy ko'rsatkichidir. Muhim iqtisodiy va ijtimoiy islohotlarni amalga oshirayotgan "yangi O'zbekiston" sharoitida mehnat samaradorligini baholash uchun quyidagi ko'rsatkichlar muhim ahamiyatga ega:

Bir ishchiga to'g'ri keladigan yalpi ichki mahsulot (YAIM)

- Ta'rif: bu iqtisodiyotda band bo'lgan har bir kishi uchun ishlab chiqarilgan jami mahsulot (YAIM) ni o'lchaydi.

- Ahamiyati: unda mahsulot va xizmatlar ishlab chiqarishda mehnatdan qanchalik samarali foydalanilayotgani haqida keng ma'lumot berilgan.

Tarmoq Mehnat Unumdorligi

- Ta'rif: qishloq xo'jaligi, sanoat va xizmat ko'rsatish kabi muayyan sohalarda mehnat unumdorligi.

- Ahamiyati: qaysi tarmoqlar o'sishga va qaysilari orqada qolayotganini aniqlashga yordam beradi. Islohotlar iqtisodiyotni diversifikatsiya qilishga qaratilgan O'zbekistonda sohaga xos samaradorlikni tushunish juda muhimdir.

Bandlik Darajasi

- Ta'rif: band bo'lgan mehnatga layoqatli aholining ulushi.

- Ahamiyati: ish bilan bandlikning yuqori darajasi odatda mehnat resurslaridan samarali foydalanishni ko'rsatadi, ammo u ish bilan ta'minlanmaslik uchun unumdorlik choralari bilan mutanosib bo'lishi kerak.

Ishsizlik Darajasi

- Ta'rif: ishsiz, lekin faol ish qidirayotgan ishchi kuchining foizi.

- Ahamiyati: kam ishsizlik iqtisodiyot o'z ishchi kuchidan samarali foydalanayotganini ko'rsatadi.

Ishchi Kuchining Ishtirok Etish Darajasi

- Ta'rif: ish bilan band bo'lgan yoki faol ish izlayotgan mehnatga layoqatli aholining foizi.

- Ahamiyati: ishtirok etishning yuqori darajasi aholining katta qismi mahsuldorlikni oshirishi mumkin bo'lgan iqtisodiyot bilan shug'ullanishini ko'rsatadi.

Hosildorlikka nisbatan ish haqining o'sishi

- Ta'rif: mehnat unumdorligining o'sish sur'atlariga nisbatan ish haqining o'sish sur'ati.

- Ahamiyati: bu nisbat ishchilarning iqtisodiy yutuqlarda ishtirok etishini ta'minlab, ish haqi mahsuldorlikka mos ravishda o'sib borayotganligini ko'rsatadi.

Ta'lim va mahorat darajalari

- Ta'rif: ishchi kuchi tarkibidagi bilim va ko'nikmalarning o'rtacha darajasi.

- Ahamiyati: oliy ma'lumot va malaka darajasi odatda yuqori mahsuldorlikka olib keladi, chunki ishchilar murakkabroq va qo'shimcha qiymatli vazifalarni bajara oladilar.

Innovatsiya va texnologik qabul qilish

- Ta'rif: iqtisodiyotda yangi texnologiyalar va innovatsiyalar qay darajada qabul qilinayotgani.

- Ahamiyati: texnologik yutuqlar ishchilarga qisqa vaqt ichida ko'proq mahsulot ishlab chiqarish imkonini berish orqali mehnat unumdorligini sezilarli darajada oshirishi mumkin.

Kapital Intensivligi

- Ta'rif: bir ishchiga to'g'ri keladigan kapital (mashinalar, asboblari, infratuzilma) miqdori.

- Ahamiyati: kapitalning katta intensivligi ko'pincha mehnat unumdorligining oshishiga olib keladi, chunki ishchilar o'z ishlarini bajarish uchun yaxshi vositalar va resurslarga ega.

Jami omil unumdorligi (TFP)

- Ta'rif: ishlab chiqarish jarayonida mehnat va kapitaldan birgalikda foydalanish samaradorligining o'lchovi.

- Ahamiyati: TFP texnologik innovatsiyalar, boshqaruv samaradorligi va unumdorlikka hissa qo'shadigan mehnat va kapitaldan tashqari boshqa omillarning ta'sirini aks ettiradi.

Mehnat Bozorining Moslashuvchanligi

- Ta'rif: ishchilarning ish o'rinlari orasida harakatlanishi, ishchi kuchiga kirishi yoki yangi mehnat sharoitlariga moslashishi qulayligi.

- Ahamiyati: moslashuvchan mehnat bozori iqtisodiy o'zgarishlarga tez moslasha oladi va umumiy samaradorlikni oshiradi.

Norasmiy Bandlik Darajasi

- Ta'rif: ish o'rinlari unchalik samarasiz bo'lgan norasmiy sektorda band bo'lgan ishchi kuchining foizi.

- Ahamiyati: norasmiy bandlik darajasi umumiy mehnat unumdorligini pasaytirishi mumkin, shuning uchun bu ko'rsatkichning pasayishi rasmiy sektorda unumdorlikning oshishini ko'rsatishi mumkin.

Ishchilar salomatligi va farovonligi

- Ta'rif: ishchi kuchining umumiy salomatlik ko'rsatkichlari, shu jumladan sog'liqni saqlash va ish va hayot muvozanatidan foydalanish.

- Ahamiyati: sog'lom ishchilar umuman samaraliroq bo'lib, bu umumiy mehnat samaradorligining muhim omiliga aylanadi.

Ushbu ko'rsatkichlar O'zbekiston iqtisodiyotini modernizatsiya va isloh qilishda davom etayotgan mehnat samaradorligini har tomonlama aks ettiradi. Topilmalar shuni ko'rsatadiki, yangi O'zbekistonda mehnat samaradorligini oshirish uchun ko'p qirrali yondashuv zarur. Siyosatchilar malakali ishchi kuchini rivojlantirish uchun ta'lim va treningga investitsiyalarni birinchi o'ringa qo'yishlari kerak. Bundan tashqari, texnologik qabul qilish va innovatsiyalarni rivojlantirish choralari samaradorlikni oshirishi mumkin. Qulay ishbilarmonlik muhitini yaratish uchun mehnat bozori va tartibga solish muhitidagi islohotlar ham muhimdir.

Xulosa Ushbu maqolada yangi O'zbekistonda mehnat samaradorligi ko'rsatkichlari haqida umumiy ma'lumot berilgan. Mehnat samaradorligining hozirgi holatini tushunish va asosiy muammolarni aniqlash orqali siyosatchilar samaradorlikni oshirish va barqaror iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlash uchun maqsadli tadbirlarni ishlab chiqishlari mumkin. Tavsiyalarga quyidagilar kiradi:

Inson kapitaliga sarmoya kiritish: malakali ishchi kuchini rivojlantirish uchun ta'lim va kadrlar tayyorlashga sarf-xarajatlarni oshirish.

Texnologik qabul qilishni rag'batlantirish: korxonalarni zamonaviy texnologiyalarni qabul qilish uchun rag'batlantirish va qo'llab-quvvatlash.

Mehnat bozorini isloh qilish: mehnat bozorining moslashuvchanligini oshiradigan va bandlikka to'sqinlik qiladigan siyosatni amalga oshirish.

Institutsional boshqaruvni kuchaytirish: qulay ishbilarmonlik muhitini yaratish uchun tartibga solish muhitini yaxshilash va yaxshi boshqaruvni rivojlantirish.

Ushbu chora-tadbirlarni amalga oshirish orqali yangi O'zbekiston o'z ishchi kuchining barcha imkoniyatlaridan foydalanishi va iqtisodiy rivojlanish maqsadlariga erishishi mumkin.

Adabiyotlar.

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti SH.M.Mirziyoevning 2022-yil 29-dekabrda Oliy majlisga navbatdagi murojaatnomasi. Prezident.uz.
2. Q.X.Abduraxmonov., "Mehnat iqtisodiyoti" darslik. Toshkent-2021. Iqtisodiyot. 156-205 bet.
3. Акбарова , Б. (2022). Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантиришнинг статистик таҳлили. Архив научных исследований, 2(1). извлечено от <https://journal.tsue.uz/index.php/archive/article/view/2671>
4. Тарасова Н. Трудовые отношения в условиях глобализации и технологической революции (опыт стран запада) // Общество и экономика. –М.: 2000. №1. -С. 67.
5. Варфоломеева О.А. Становление инфраструктуры рынка труда в переходной экономике. – СПб., Издательство СПВУЭФ. 2001.
6. Колесникова О. Об оценке эффективности работы службы занятости // Человек и труд. - 2002. - № 3. - С. 55 - 56.
7. Nabiev X., Nabiev D., X. Iqtisodiy statistika .Darslik.–Т.:Iqtisodchi, 2016.496 bet; Sh.R.Xolmo'minov, N.T. Shoyusupova, S.E.Xolmuratov Mehnat bozori iqtisodiyoti. O'quv qo'llanma 2006. 316 bet; Q.X.Abduraxmonov. Mehnat iqtisodiyoti nazariyasi va amaliyoti. Darslik 2019.590 bet;